

Universität Regensburg

Universität Regensburg · 93040 Regensburg

An Frau

Prof. PhDr. Iva Zündorf, Ph.D.

Ústav germanistiky FF MU

Arna Nováka 1

Cz-602 00 Brno

Tschechische Republik

PHILOSOPHISCHE FAKULTÄT FÜR
SPRACH-, LITERATUR- UND KULTURWISSENSCHAFTEN
Bohemicum Regensburg-Passau
Deutsch-Tschechische Studien

Prof. Dr. Marek Nekula
Telefon +49 941 943-3525
Telefax +49 941 943-1861

marek.nekula@ur.de
www.bohemicum.de

Regensburg, 27. května 2016

Posudek habilitační práce PhDr. Hany Pelouškové, PhD.

„Německé konstrukce s „es“ a jejich české protějšky“, Brno 2015, 276 s.

Cílem předložené habilitační práce je, jak se praví na s. 11, detailní popis českých protějšků německých konstrukcí s „es“, který má – pro „es“ – představovat základ lingvodidaktických doporučení pro výuku němčiny, resp. češtiny jako cizího jazyka. Jde tedy o syntakticky orientovanou práci z oblasti kontrastivní lingvistiky, která vychází z dependenční gramatiky a využívá paralelních korpusů. V oblasti syntaxe ani korpusové lingvistiky tak práce nemá vlastní výzkumnou otázku, přesto autorka v analytické části jednoznačně prokazuje syntaktickou expertízu a schopnost kvantitativně vyhodnotit korpusový materiál.

Práce je členěna do šesti kapitol a je zakončena 1,5-stránkovým shrnutím. Autorka ji začíná všeobecným technickým popisem česko-německého paralelního korpusu a dalších vybraných korpusů a navazuje komentovanou bibliografií toho, co bylo o „es“ napsáno v monografiích, odborných člancích, kontrastivních člancích, gramatikách a slovnících. Po těchto dvou kapitolách následují jednostránkové kapitoly k vývoji a frekvenci „es“ a pětistránková kapitola s přehledovými tabulkami ke kookurenční analýze „es“.

Z mého pohledu práce mohla a měla začít výkladem funkcí „es“, který autorka podala na počátku 6. kapitoly od s. 52 a do tohoto výkladu začlenit 2. kapitolu věnovanou v rámci jednotlivých podkapitol chronologickému přehledu dosavadního bádání. Tím by diskuze zmíněných funkcí spojená s příklady, které v přehledu v 2. kapitole chybí, získala větší plastičnost a teoretickou hloubku. Kapitola věnovaná korpusům by se pak na tomto pozadí mohla věnovat i otázkám, co od nich s ohledem na daný cíl lze či nelze očekávat a kde jsou s ohledem na dané téma případné problémy a meze jejich využití. Kapitoly 3 až 5 by s ohledem

na synchronní zaměření práce i jejich rozsah bylo možno vynechat, resp. začlenit do kapitoly věnované korpusům.

Za zmínku stojí, že u kontrastivně zaměřené práce by v metodologickém úvodu bylo možno očekávat zamyšlení, jaký je směr srovnání němčiny a češtiny, jak při kontrastivním srovnání reflektovat rozdílné typologické charakteristiky obou jazyků, zda se při kontrastivním srovnávání pracuje s *tertium comparationis*, a pokud ano, zda je jím forma nebo funkce, co se rozumí ekvivalenty apod. S ohledem na další cíl práce, tj. podat lingvodidaktická doporučení pro výuku němčiny a češtiny jako cizího jazyka by pak v metodologickém úvodu bylo možno očekávat také zamyšlení k otázce pozitivního / negativního transferu a jeho významu pro výuku němčiny / češtiny jako cizího jazyka i k otázce, ke komu se daná doporučení obracejí a pro jakou cílovou skupinu jsou formulována.

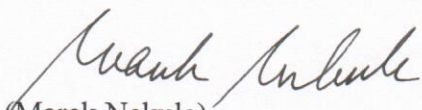
Samotný výklad jednotlivých funkcí německého „es“ jako zájmeny, pozičního „es“ (Platzhalter), formálního subjektu / objektu i korelátu, jež lze rozlišit pomocí tří distinktivních rysů (nahraditelnosti jiným slovem, eliminace v důsledku permutace (přesunu) a reference), je podán jasně. Autorka při něm vychází ze sekundární literatury, která je vyčleněna do druhé kapitoly a ve výkladu v rámci 6. kapitoly je připomenuta výčtem doposud užívaných termínů, nikoli však jejich lingvistickou diskuzí. Přehled českých protějšků (ekvivalentů) se při vyhodnocení korpusového materiálu soustředí především na kvantitativní proporce typů ekvivalentů, na tyto přehledy navazují stručná lingvodidaktická doporučení.

Pokud jde o metodologickou koncepci práce jako celku, autorka ve svém výkladu opakovaně klade důraz na to, že u výše uvedených funkcí „es“ jde o různé fenomény (např. referenční „es“ vs. čistě poziční „es“), což jí brání nabídnout metodologicky jednotný pohled a výklad. Z mého pohledu by nicméně stálo za detailnější lingvistickou diskuzí, v čem tato rozdílnost konkrétně spočívá a nakolik je naopak reference společným jmenovatelem korelátu a zájmeny „es“ a nakolik je typologická charakteristika „non-pro-drop“ společným základem čistě pozičního „es“, rematizačního „es“ a formálního subjektu „es“. Diskuzi by si rozhodně zasloužila i otázka, zda slovesa s „es“ a argumentem se sémantickou rolí „proživatel“ v dativu a akuzativu, která jsou v autorčině výkladu přiřazena k pozičnímu „es“ tematickému, nepatří spíše do skupiny s „es“ jako formálním subjektem. Pro to mluví syntaktické argumenty, obdoba příkladů „es graut ihm“ (s. 100) a „es fehlt ihm“ (s. 140) s „proživatelem“ v dativu i problematičnost podaného tematického výkladu pozičního „es“. Oba mnou uvedené příklady a spolu s nimi i skupiny sloves, které reprezentují, se sice povrchově liší tím, že v prvním případě lze „es“ při posunu do středového pole (Mittelfeld) vynechat. V případě korelátu se

nicméně nutné a možné vynechání „es“ či nutné zachování „es“ chápe graduálně v rámci jedné skupiny a graduálnost je možno konstatovat i u formálního objektu „es“, jenž je v některých případech interpretován rovněž jako „es“ referenční. Tato gradualita pak napovídá, že zdánlivě nesouvisející fenomény spolu ve skutečnosti souvisejí a jsou v tomto smyslu také uchopitelné z jedné metodologické perspektivy, jejíž vypracování by bylo úkolem habilitační práce. Ta pak by pak nepochybně představovala zásadní přínos pro domácí i zahraniční lingvistiku.

Pokud jde o přínos práce, autorka v ní opakovaně konstatuje, že „es“ je – přinejmenším z pohledu dependenční gramatiky – téma probádané. I proto jsou cíle, které si autorka stanovila, popisné a kontrastivní. V rámci germanistiky přesto považuji za přínos popis konstrukcí s „es“ jako formálním objektem, klasifikaci sloves s formálním subjektem „es“, resp. klasifikaci sloves s pozičním „es“ tematickým (viz komentář výše) a zvláště – přes nepřesnou definici korelátu na s. 167 – popis typů korelátů a postižení jejich kvantitativních proporcí i ve smyslu kontrastivním. Rušivé se mi naopak zdá mj. mechanické přenesení slovosledného modelu z němčiny na češtinu na s. 82, čímž dochází k zavedení dvou pozic pro enklitika, opakované zdvojení poznámek i chyby v německém shrnutí. Jinak ale byly formální požadavky, jež se kladou na práci tohoto typu, splněny.

Autorka svou práci nároky kladené na habilitační práci splnila i v tom smyslu, že prokázala syntaktickou expertízu i schopnost práce s korpusy včetně kvantitativního vyhodnocení takto získaného materiálu. Naplnila také popisné cíle, které si ve své práci stanovila. Dosahu práce v zahraničním germanistickém diskurzu by nicméně prospělo, kdyby práce byla napsána německy, a především kdyby lingvisticky ofenzivněji, kompaktněji a argumentačně do větší hloubky nastolila syntaktické otázky spjaté s funkcemi „es“. Za zásadní deficit práce, jejímž přínosem má být kontrativní srovnání češtiny a němčiny považuji absenci kapitoly věnované metodologickým otázkám s tím spjatým. Lingvodidaktická doporučení lze z mého pohledu z podobného důvodu vynechat. Pokud jde o způsob podání a celkovou úroveň lingvistické argumentace, je možno konstatovat, že nejde o práci příliš zdařilou. Před publikací bych doporučil, a by autorka práci v zájmu čtenářů, pracoviště odpovědného za habilitační řízení i svém vlastním přepracovala v naznačeném smyslu, tak aby předložená habilitace bez zásadních výhrad splňovala nároky kladené na práci tohoto typu.

(Marek Nekula)